

„Mint a nyomozó, rakosgatom a részleteket a fejemben”

Tóth Krisztina: *Pixel*. Magvető Kiadó, Budapest, 2011

Az *Idegen szavak és kifejezések szótára* szerint a pixel jelentése „elemi képpont, amelyek sokaságából a számítástechnikai képfeldolgozó rendszerek képei felépülnek”. Ilyen képekből, történettöredékekből épül fel Tóth Krisztina *Pixel* című szövegteste. „A szerkezetet annak idején maga a művész tervezte. A Műből akkor még semmi nem látszott, de tudta, hogy ahogyan épül és gyarapszik, úgy lesz egyre nehezebb megközelíteni a fenti, középső részeket. Lehet, hogy egyszerűbb lett volna egy ideig gyűjtögetni az alapanyagot, aztán egyszerre, pár hét alatt összerakni a végső formát, de a Mű lényegéhez hozzá tartozott az észrevétlen, fokozatos formálódás. A képzeletében éjjel-nappal maga előtt látta a végső körvonalat, amit meg kellett töltenie színnel és lélegzettel, hogy a kijelölt napon aztán majd azt mondhassa: kész van” (152–153).

Tóth Krisztina tárcanovellákból álló kötete hasonló módon épül föl, mint Jean-Philippe nagy Műve. A térd története az egész gyűjtemény allegóriájaként értelmezhető. A *Népszabadság* hasábjain megjelent tárcákat gyűjtötte össze, alakította egy szövegtestté. Maga a szerző határozza meg a kötet műfaját, amely valahol a regény és a novelláskötet határán áll. Első ránézésre újabb és újabb történeteknek futunk neki, majd kiderül, hogy a szereplők kapcsolódnak egymáshoz, és a történetek egyazon világban játszódnak. Mindenki kapcsolatban van mindenkivel, láthatatlan fonalak kötik össze a szereplőket.

„A lehetséges valóságok inventáriumra oly gazdag, a megvalósuló történetek pedig vagy a szemünk előtt játszódnak, vagy egyszerűen rejtve maradnak szereplőikkel együtt” (94). Ezen valóságok közül egyik sem a lehetséges világok legjobbika, olyan családok élettörténetébe nyerünk betekintést, akiknek élete nem azon az úton halad, melyen szeretnék. „A sors többféle lehetőséget kínált fel, és a valóság a legrosszabbra bökött rá” (49–

50). Az elrontott, szerencsétlen életek hasonlóak Tóth Krisztina 2006-ban megjelent kötetének, a *Vonalkódnak* a történeteivel. A más-más helyszínen játszódó események egy ponton érintkeznek, azzal, hogy amíg az előbbi kötetben a narrátor különböző emlékei kapcsolódnak egymáshoz, addig a *Pixel*ben a szereplők köteléke a találkozásokban keresendő.

A kötet nem követeli meg tőlünk a lineáris olvasást, nem muzáj sorban haladnunk a fejezetek nyomán. Belekezdhetünk a közepén vagy a végén is, ugrálhatunk a történetek között. Azáltal, hogy nem időrendi szerkezetbe vannak belehelyezve a fejezetek, nyugodtan válogathatunk a nekünk tetsző címek között. Viszont nem szabad elfelejtenünk, a kötet felépítése tudatos szerzői munka eredménye. Ha sorban haladunk, akkor elkerüljük a szereplők idő előtti találkozását, hogy kapcsolatukra előbb fény derüljön, mint kellene. Minden egyes fejezet elolvasásával egy újabb pixelhez jutunk, amelyet behelyezhetünk a nagy Egészbe. Végül kialakul bennünk egy teljes kép a kapcsolatok hálózatszerűséről. A különböző olvasási módszerek lehetősége onnan ered, hogy maguk a novellák egy kerek, teljes történetet adnak, amelyet magában is értelmezhetünk, nem csak az egész fényében.

A történetmesélést a harmadik személyű, mindentudó narrátor végzi, akinek szavahihetőségét okkal kérdőjelezhetjük meg. A „Tévedtem, tévedtem” (6), „Hazudtam, de valamiért így láttam helyesnek” (7) mondatok joggal keltik bennünk azt az érzést, hogy a történeteknek nincs valóságalapja, csak az író fantáziájában léteznek. Hasonló kifejezésekkel negálhatja is előző kijelentéseit a narrátor: „Nem Treblinkában hal meg. És nem kislány, hanem kislány” (6). Feltételezésekbe bonyolódik, amire a legjobb példa a szem története. Találgat, vajon vak-e a metrón utazó nő, ha igen, akkor elvesztette-e a szeme világát, vagy már így született. Van-e neki gyermeke, férje, milyen a kapcsolatuk. Végül kiderül, hogy csak sötét szemüveg volt a hölgyön, és nem is vak. De lehetett volna. A feltételes módú narráció főleg az első néhány novellára jellemző, később az összekuszálódott kapcsolatok kibogozása kerül az értelmezés középpontjába.

Már az első fejezetben feltűnik Cosmina, egy félig magyar, félig román nő. Fia, David elhagyja barátnőjét, hogy Bukarestbe utazhasson megkeresni dédnagyapja, Kozma Áron sírját. A véletlennek köszönhető, hogy összeismerkedik Nazelinnel, aki Daviddól született kislával pont arra a sírkőre tud leülni a temetőben, melyen ha „valaki eltisztítaná a mohát, és kikaparná a teljesen olvashatatlan tömődött vésést, akkor láthatná, hogy az elhunyt neve Kozma Áron” (166). Cosmina barátnője egy görög zsidó nő, Gavriela. Az ő fia Jean-Philippe, akit homoszexuális kapcsolat fűz Jyran Singhhez. A kapcsolat lezárulása után Gavriela fiával legközelebb a nagy Mű készítése közben találkozunk, az indiai férfival pedig még előbb,

a fül történetében már megismerkedhettünk. Neki adott esélyt Ági a kapcsolatteremtésre, aki a nem túl szerencsés találkozás után társközvetítőhöz fordul, ahol a jelölt férfik között megtalálja saját édesapját is. Szülei elváltak, édesanyja egy nagy, kék szemű doktornő, akinek viszonya volt egy építészmérnökkel, aki sok év múlva tolószékbe kényszerül. Ennek a férfinak a felesége az a nő, akit a szem történetében ismerhetünk meg. Két fia és egy Helga nevű lánya van. A lány egy nős férfiba szerelmes, akinek felesége, miután rájön arra, hogy férje szeretőt tart, felakasztja magát. Az előbb említett Ági szomszédja egy szőke fiatalasszony, aki folyton veszekszik kislányával. Ez a nő tetszik Misinek, akinek gyerekkorában lúdtalpa volt. Apja buszsofőrként dolgozott, talán ennek hatására lesz először ellenőr egy buszon, majd biztonsági ór. Munkája során végzetesen összeverekszik egy cigány fiúval, majd kórházba szállítják, ahol annak az orvosnak a kezei között hal meg, akinek felesége átadja helyét a hasát fájlaló cigány fiúnak a buszon.

Ilyen és hasonló kapcsolatok kötik össze a kötetben szereplőket. Mégis, olyan érzésünk támad, mintha legbelül mind egyedül lennének. Egyfajta csehovi magányra vannak ítélve. Életük célja megghiúsult, és hiába keresik

egymás társaságát, a kapcsolatok rendre tönkremennek. Együtt vannak és mégis egyedül. Számtalan embertípussal ismerkedhetünk meg a történetek során. Különböző etnikai, vallási hovatartozású szereplőkkel találkozunk, időssel és fiatallal egyaránt. Találkozunk homo- és heteroszexuális kapcsolatokkal, szülő és gyermek viszonyával, házastársak és szeretők történetével. Gyakori, hogy egyszer felnőttként, majd gyermekként vagy idősödő emberként ismerünk rá a már megismert alakokra – Misit először iskolásként, majd felnőttként látjuk viszont, a mérnököt fiatalon ismerjük meg, majd időskorában toló-kocsiban találkozunk vele újra.

Tóth Krisztina pixeljeinek mindegyike egy-egy testrész történetét meséli el. A nyakét, melyet a szerető szív ki egy éjszakán, a lábét, melyről épp „nagy zajjal lefűrészezi a gipszet” (19), a tenyérét, mely egy ablaküvegen hagy nyomot, vagy az orrét, melyet „addig csépelte, amíg csak egy teljesen lapos, véres hely nem lett a két szeme között, mintha sosem dudorodott volna ott semmi” (150). Természetesen nem jelenhet meg a kötetben az összes testrész, mégis a test, amivé összeáll, az teljes és egyben kettős. A nagy Mű kétnemű. „Himnó”, ahogy Platón *Lakomájában* is olvashatunk róla: „Először is az ember akkor háromnemű volt, nem mint most, kettő: hím és nő, hanem harmadikul még e kettő elegye is, amely ma már kiveszett, csak a neve maradt fenn.”¹ A kétnemű, gömb alakú emberi lények erősek voltak, nagyhatalmúak, és bizony felfuvalkodottak. Zeus, hogy megzabolázza őket, kettéhasíttatta ezeket az embereket, külön férfit és külön nőt formálva belőlük. „Miután az emberi természet így kettéhasíttatott, ki-ki sóvárgott a másik fele után: egymást átkarolták, és úgy tartották átölelve, mert csak egyesülni áhítoztak”. Tóth Krisztina szereplői is egymás iránt vágyakoznak, de sosem érhetik el egymást, a teljes boldogságot. Ez a sorsuk. Nem feltétlenül a narrátor alakítja életük folyamát, inkább a Sors, a Véletlen kezében vannak. A mindentudó elbeszélő tudja, mi történt és mi fog történni, szándékosan vezethet félre minket. A szereplők sorsát ezzel szemben nem tudja befolyásolni. „Nincs mód ezeken a dolgokon változtatni, bár az elbeszélő szívesen megtenné” (49). Hiába a lehetőségek tárháza, a Sors mégis egy útra bökött rá, amihez a narrátornak tartania kell magát. Még akkor is, ha „így is történhet” (6).

Egy helyütt megtörik a szokásos vonulat. A *Tizenhetedik fejezet, avagy a nyelv történetében* folytatódik a hüvely története. Ezzel egyszerre két narrátort kap a fejezet. A mindenkori elbeszélő mellé társul David, aki „[e]lmeséli, amit annak idején annyiszor hallott Gavrielától: hogy hogyan jöttek a görögök Magyarországra a polgárháború után” (52–53). A két el-

beszélő hangja egymásba csúszik, szinte eggyé válnak. Nehéz megkülönböztetni, melyikük hangja szól a történet során. „Ez a teherautó vitte át az ágyban nyitott szemmel fekvő lányt és az olvasót is egy másik lehetséges valóságba, messze, messze a sötét szobától. David hangja melegen, szinte szerelmesen kigyózott az éjszakában” (87). A fejezet abban is különbözik az előtte álló és utána következő fejezetektől, hogy nem a nyelvnek, mint testrésznek a történetét meséli el, hanem a nyelvnek mint metanyelvnek alakulását, hogy milyen problémák merülnek fel, ha a két fél nem érti meg egymás nyelvét. Konfliktusokhoz vezethet, gátolja a kommunikációt. Dimitriosz és társai ellenségesen fordulnak a magyar konyhás asszonyok felé, pedig ők csak mákos téstával szerették volna megetetni a menekülő embereket. Az egymás megértésének hiányában viszont a görögök abban a hitben mosták le téstájukról a mákot, hogy a magyar asszonyok földdel szórták meg az ételt, hogy ne tudjanak belőle enni.

Tóth Krisztina képkockáiból kirajzolódik előttünk egy bonyolult világ, ahol így vagy úgy, de mindenki kapcsolatban áll egymással, mindenkinek vannak titkai, elfedett kapcsolatai. Összeköti őket múltjuk, jelenük, jövőjük, tereken és időkön át. A nagy történet pedig nem ér véget, nincs lezárása. A szereplők tovább élik mindennapjaikat, az őket túlélők pedig valamilyen formában ismét találkozni fognak, új kapcsolatokat alakítanak ki az így is szövevényes ismeretséghálóban. Az egész szövegvilág egy *circulus vitiosus*.

A *Huszonötödik fejezet, avagy a tarkó története* sorai között egy önreflexióra bukkanhatunk, melyet értelmezhetünk úgy is, mint az író céljának elrejtését a tárcanovellában. De kötetmagyarázó mondatként is felfogható a következő: „Rá akart világítani, hogy valójában senki nem azt látja, ami a szeme előtt van, és csak lépésről lépésre képes az ismeretlen helyzetet újraértékelni, összerakni a részletekből az igazi képet” (131).